

conditions and the growth of overpopulation in the western regions, the limitation of the availability of quality medical services and other social services, etc.

Today, it is still too early to talk about the final assessments of the impact of the war on the quality of life of the population of Ukraine, because military operations continue, the scale of losses is increasing every day, and people's lives are being destroyed. However, it is already necessary to raise the problem of overcoming the consequences of the war at the scientific level, and not only from the standpoint of post-war recovery, but also considering the prospects of achieving high standards of people's quality of life in the shortest time frame. Therefore, this article is devoted to the analysis of the key components of the quality of life of the population, which should be the focus of society's attention in the first periods of post-war revival.

Key words: *quality of life, standard of living, Human Development Index, poverty, poverty line, assessment of the quality of life of the population, analysis of indicators, assessment methods, assessment of the environment.*

УДК: 368.89: 336.7

DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-39-49

СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ (БАНКІВСЬКИХ) ПОСЛУГ УКРАЇНИ

О. О. ДРАГАН, кандидат економічних наук

К. В. ТКАЧЕНКО, кандидат економічних наук

І. В. АРТІМОНОВА, кандидат економічних наук

Білоцерківський національний аграрний університет

Стаття присвячена дослідженню страхування ризиків на ринку фінансових послуг на основі аналізу ретроспективних тенденцій поширення страхування ризиків на ринку фінансових послуг та обґрунтуванню перспектив відповідно до новацій чинного законодавства. Здійснено аналіз показників розвитку страхового ринку у 2012–2022 рр. та визначено не належний рівень поширеності страхування ризиків на ринку фінансових послуг. Узагальнено положення законодавчих актів, що набудуть чинності у 2024 р. та розроблено матрицю взаємозв'язків між фінансовими послугами та класами страхуванням.

Ключові слова: *страхування, фінансові ризики, фінансові послуги, ринок фінансових послуг*

Постановка проблеми. Ринок фінансових послуг України зазнає множинних трансформаційних змін. Основою таких трансформацій стала зміна інституційного регулятора з переданням регуляторних повноважень Національному банку України та прийняття змін до законодавства у напрямі гармонізації з ЄС. На січень 2024 р. заплановано набуття чинності нової редакції Закону України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX [1], набуття чинності Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 № 1953-IX [2], набуття чинності змін до Закону України «Про

фінансовий лізинг» від 04.02.2021 № 1201-ІХ, а також інших нормативно-правових актів у частині регулювання ринку фінансових послуг. Іншим напрямом трансформаційних змін ринку фінансових послуг стало зменшення учасників ринку фінансових послуг через воєнні події та скорочення попиту на фінансові послуги від населення та суб'єктів господарювання, з початку 2022 р. по перший квартал 2023 р. кількість комерційних банків зменшилася на 6, страхових компаній – 33, в тому числі компанії зі страхування життя – 1, кредитних спілок – 121, ломбардів – 90, фінансових компаній – 253 [3]. Таким чином, перед Україною постають виклики не лише повоєнного відновлення житлового фонду та майна суб'єктів господарювання, інфраструктури та економічної активності, а й відновлення активності на ринку фінансових послуг у контексті набуття чинності оновлених вимог чинного законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика страхування фінансових ризиків, що виникають на ринку фінансових послуг досліджували вітчизняні та іноземні дослідники. Теоретичним основам та концептуальним положенням страхування фінансових ризиків присвячені праці Бондаренко Є. [4], Панченко О. [5]. Особливості страхування ризиків фінансово-кредитних установ як інструменту страхового захисту як позичальника, так і кредитора на прикладі України та США досліджував Павленко О. [6]. Громова А., Яковенко К. присвятили свою публікацію дослідженню стану та особливостей розвитку страхування фінансових ризиків в Україні [7]. Також вчені досліджували окремі аспекти страхування на ринку фінансових послуг, а саме страхування банківських послуг на основі розвитку взаємодії банків та страхових компаній (bancassurance) (Бонфім Д. і Сантос Ж. [8], Павленко О., Дуброва Н. [9], Кравченко Т., Колеснікова О., Тигранян В. [10], Шірінян Л. [11] та ін.[12–13], факторингу Волосович С. [14], операцій з цінними паперами Михальчишина Л. [15]. Проведені дослідження присвячені іноземному досвіду чи вітчизняній ретроспективі страхування фінансових ризиків і фінансових послуг, тому актуальним є дослідження такого виду страхування з позиції новацій чинного законодавства та нових викликів розвитку ринку фінансових послуг.

Метою статті є дослідження страхування ризиків на ринку фінансових послуг на основі аналізу ретроспективних тенденцій поширення страхування ризиків на ринку фінансових послуг та обґрунтування перспектив відповідно до новацій чинного законодавства.

Методика досліджень. Теоретичною основою дослідження страхування ризиків на ринку фінансових послуг стали наукові дослідження іноземних та вітчизняних вчених. Особливу увагу приділено опрацюванню чинного та перспективного законодавства, оскільки з січня 2024 р. передбачено суттєві зміни надання фінансових послуг, в тому числі страхування ризиків за такими послугами. Використано загальнонаукові методи дослідження: діалектичний, аналізу та синтезу, а також статистичний метод для аналізу динаміки показників страхового ринку України. Інформаційно-емпіричною основою дослідження стали регуляторів ринку фінансових послуг (Національний банк України [3],

Нацкомфінпослуг, а також результати досліджень та висновків, отриманих безпосередньо авторами.

Результати досліджень. Ринок фінансових послуг України має свою внутрішню структуру, яка складається з учасників ринку фінансових послуг (фінансові установи та посередники), споживачів фінансових послуг, інституційного регулятора тощо. За чинним законодавством (Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 № 2664-III), фінансові послуги – це операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів [16]. Оскільки фінансові послуги з передбачають операції з фінансовими активами за участі різних фізичних та юридичних осіб, операції на різні терміни та врахування різних фінансових, юридичних, організаційних умов, то такі операції супроводжуються ризиками.

На ринку фінансових послуг застосовують такі види страхування: страхування кредитів (у тому числі відповідальності позичальника за непогашення кредиту), страхування інвестицій, страхування фінансових ризиків, страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій, страхування фінансової відповідальності, життя і здоров'я тимчасового адміністратора, ліквідатора фінансової установи та працівників центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику, які визначені ним для вирішення питань щодо участі держави у капіталізації банку. За даними рис. 1, можна визначити коливання валових надходжень страхових платежів за напрямками страхування ризиків на ринку фінансових послуг України.

Рис. 1. Динаміка валових надходжень страхових платежів (премій, внесків) на страховому ринку України, млн грн

Джерело: побудовано за даними Національного банку України, Нацкомфінпослуг України [3]

Сукупні валові надходження страхових платежів за досліджуваними видами страхування становили 2884 млн грн у 2012 р., 5243 млн грн у 2013 р., 5225 млн

грн у 2014 р., 3994 млн грн у 2015 р., 4185 млн грн у 2016 р., 6028 млн грн у 2017 р., 6307 млн грн у 2018 р., 5556 млн грн у 2019 р., 3391 млн грн у 2020 р., 2630 млн грн у 2021 р., 1112 млн грн у 2022 р.

Таким чином, у довгостроковій динаміці відбувалося коливання напрямів зміни динаміки, що змінювалися зростанням (2013 р.), відносною сталістю (2013–2014 рр.), зменшенням (2015 р.), зростанням (2016–2018 рр.). У середньостроковій динаміці (2020–2022 рр., табл. 1) відбувалося зменшення надходження страхових платежів (премій, внесків) за страхуванням ризиків на ринку фінансових послуг, однак частка на страховому ринку коливалася від 7,5 % у 2020 р., 5,3 % у 2021 р. до 2,8 % у 2022 р., тобто частка страхових платежів від страхування ризиків на ринку фінансових послуг зменшилася майже у три рази за три роки. За підсумками 2022 р., частка страхових платежів (премій, внесків) за страхуванням ризиків на ринку фінансових послуг поступалася страхуванню цивільної відповідальності власників транспортних засобів (за внутрішніми договорами – 17,5 %, за міжнародними договорами – 10,2 %), наземного транспорту (крім залізничного) – 22,8 %, медичному страхуванню (безперервне страхування здоров'я) – 13,9 %, страхуванню майна – 4,8 % тощо.

Детальний аналіз показників страхування ризиків на ринку фінансових послуг України у середньостроковій перспективі (табл. 1) та вказує на найбільшу поширеність страхування фінансових ризиків з тенденцією до зменшення страхових платежів (премій, внесків) та кількості укладених договорів страхування. Страхування кредитів та страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій не реалізовувало наявний потенціал, оскільки окремі операції з кредитування не передбачають страхування, в т. ч. відповідальності позичальника за непогашення кредиту.

У подальшому розвитку страхування ризиків на ринку фінансових послуг зацікавлені різні його учасники з урахуванням потреб повоєнного відновлення економіки. Павленко О. вважає, що «кредитні установи зацікавлені у наданні їм гарантій щодо майнової відповідальності страховика за несвоєчасне або не у повному обсязі погашення заборгованості страхувальника. У свою чергу страхувальник, укладаючи договір кредитного страхування, повинен мати впевненість у здатності страховика розрахуватися з кредитором у разі неплатоспроможності страхувальника» [6, с. 148].

На нашу думку, у подальшому розвитку страхування ризиків на ринку фінансових послуг зацікавлені надавачі фінансових послуг частині мінімізації ризиків неповернення тимчасово залучених коштів позичальниками, сплати ними відсотків за користування; споживачі фінансових послуг – в частині мінімізації ризиків неповернення тимчасово залучених коштів банками, кредитними спілками, емітентами цінних паперів тощо; страхові компанії – в частині активізації страхового ринку, збільшення страхових премій та фінансового потенціалу страховиків; держава – в частині покращення фінансової стабільності на ринку фінансових послуг через наявний страховий захист фінансових послуг та фінансових активів, покращення фінансової інклюзії в суспільстві.

Табл. 1. Показники страхування ризиків на ринку фінансових послуг України

Показники	Види страхування			
	кредитів (у т. ч. відповідальності позичальника за непогашення кредиту)	інвестицій	фінансових ризиків	виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій
2020				
Валові надходження страхових платежів (премій, внесків), млн грн	350,87	0,03	3020,87	19,08
Кількість договорів страхування	1 310	14	4 633 705	12 611
Максимальна страхова сума за окремим об'єктом страхування (за окремою застрахованою особою), млн грн	1040,92	0,64	9343,25	37,47
Страхові виплати/ відшкодування, млн грн	217,28	0,00	1018,59	0,00
Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат/відшкодувань	956	0	33 225	0
Загальний обсяг відповідальності, млн грн	18344,76	2,61	591939,63	22498,98
2021				
Валові надходження страхових платежів (премій, внесків), млн грн	110,26	0,08	2494,32	25,57
Кількість договорів страхування	428	20	4 951 505	21 193
Максимальна страхова сума за окремим об'єктом страхування (за окремою застрахованою особою), млн грн	1136,694	1,278	8489,17	142,75
Страхові виплати/ відшкодування, млн грн	31,84	0,00	470,79	0,00
Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат/відшкодувань	1 307	0	26 907	0
Загальний обсяг відповідальності, млн грн	10319,46	7,05	650883,34	24500,98
2022				
Валові надходження страхових платежів (премій, внесків), млн грн	18,14	0,03	1077,39	16,73
Кількість договорів страхування	176	8	3 893 195	7 183
Максимальна страхова сума за окремим об'єктом страхування (за окремою застрахованою особою), млн грн	199,003	1,000	8285,54	8,50
Страхові виплати/ відшкодування, млн грн	55,88	0,00	498,81	0,25
Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат/відшкодувань	21	0	6 162	1
Загальний обсяг відповідальності, млн грн	5236,95	8,36	529879,38	13147,39

Джерело: побудовано за даними Національного банку України [3]

Новації законодавства (Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX [1], Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 № 1953-IX [2]) зумовлюють перегляд організаційних засад страхування на ринку фінансових послуг, оскільки внесено зміни до переліку фінансових послуг та внесено зміни до класифікації видів страхування із формуванням 23 класів. Стаття 4 Закону України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX визначає 23 класи страхування, з яких на ринку фінансових послуг актуальними є клас 14 (страхування кредитів); клас 15 (страхування поруки (гарантії)); клас 16 (страхування інших фінансових ризиків (крім визначених класами 14, 15)).

Національним банком України розроблено у 2023 р. лише проєкт Положення про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання договорів за класами страхування, тому для формування таксономії страхування ризиків на ринку фінансових послуг використаємо підходи Директиви 138/2009/ЕС (Solvency II Directive) [17]. Клас 14 передбачає страхування кредитів за напрямками: неплатоспроможність (загальна), експортні кредити, кредити на виплат, іпотека, сільськогосподарські кредити. Клас 15 передбачає страхування поруки (гарантії) як прямої, так і опосередкованої. Клас 16 передбачає страхування недостатнього доходу, втрати пільг, продовження строку дії зобов'язань із загальних витрат, втрати ринкової вартості, втрати орендної плати або доходів, інших неторговельних фінансових витрат, інших фінансових витрат.

Врахування новації законодавства (Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX, Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 № 1953-IX) для потреб страхування ризиків на ринку фінансових послуг дало можливість сформувати наступну матрицю (таблиця 2). Перспективи розвитку страхування ризиків на ринку фінансових послуг України полягають у досягненні синергетичного ефекту для ринку фінансових послуг. Оскільки, фінансові установи (комерційні банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, факторингові компанії, компанії, що надають послуги на ринку цінних паперів) та страхові компанії будуть отримувати додаткові фінансові та нефінансові переваги від співпраці. Погоджуємося з дослідниками (Кравченко Т., Колеснікова О., Тигранян В.) про необхідність підвищення якості страхових та банківських послуг, розроблення нових методів і форм страхування банківських продуктів [10, с. 78]. Страхові компанії напрямок страхування ризиків на ринку фінансових послуг України повинні розглядати як перспективний та розробляти нові страхові продукти, наприклад, страхування розміщення коштів у кредитних спілках, страхування розміщення коштів фізичних осіб у комерційних банках понад державне гарантування вкладів, страхування розміщення коштів у комерційних банках з використанням сертифікатів та інших боргових інструментів тощо.

Табл. 2. Страхування ризиків на ринку фінансових послуг після січня 2024 р.

Види фінансових послуг	Клас 14 – страхування кредитів	Клас 15 – страхування поруки (гарантії)	Клас 16 – страхування інших фінансових ризиків (крім визначених класами 14, 15)
Страхування			
Надання коштів та банківських металів у кредит	+		
Залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню			+
Фінансовий лізинг			+
Факторинг			+
Надання гарантій		+	
Торгівля валютними цінностями			+
Фінансові платіжні послуги			+
Фінансові послуги, що надаються в межах професійної діяльності на ринках капіталу			+

Джерело: складено за даними Закону України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX [1], Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 № 1953-IX [2]

Висновки. Проведене дослідження дає можливість зробити висновок про недостатнє використання потенціалу страхування ризиків на ринку фінансових (банківських) послуг та його зменшення у середньостроковій динаміці, оскільки кількість страхових премій, укладених страхових договорів та інші показники зменшуються. Запропоновано адаптувати страхові продукти страхових компаній України відповідно до Закону України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX, Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 № 1953-IX, що сприятимуть досягненню синергетичного ефекту для ринку фінансових послуг. Оскільки, фінансові установи (комерційні банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, факторингові компанії, компанії, що надають послуги на ринку цінних паперів), страхові компанії, споживачі фінансових послуг, держава будуть отримувати додаткові фінансові та нефінансові переваги.

Література:

1. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-ІХ. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 06.08.2023).
2. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 № 1953-ІХ. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення: 06.08.2023).
3. Показники діяльності страхових компаній. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>. (дата звернення: 03.08.2023).
4. Бондаренко Є. К. Сутність страхування фінансових ризиків та його особливості в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2016. Вип. 18(1). С. 150-153.
5. Панченко О. Понятійно-категоріальні засади страхування фінансових ризиків. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. Вип. 2(18). С. 236–244. DOI: 10.25140/2411-5215-2019-2(18)-236-244
6. Павленко О. П. Страхування ризиків фінансово-кредитних установ як домінуючого елементу ринку фінансових послуг. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 143–149.
7. Громова А., Яковенко К. Особливості страхування фінансових ризиків в Україні. *Молодий вчений*. 2018. №5 (57). С. 285–288.
8. Bonfim D., Santos J. A. C. The importance of deposit insurance credibility. *Journal of Banking & Finance*. 2023. Vol. 154. P. 1–14 <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2023.106916>.
9. Павленко О. П., Дуброва Н. П. Страхування банківських ризиків як складова фінансового забезпечення в умовах інтеграції. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 9 (5). С. 186–190.
10. Кравченко Т. Д., Колеснікова О. П., Тигранян В. С. Напрями розвитку страхування банківських ризиків в Україні. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. 3(2). С. 73–78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-3-31>.
11. Конкурентоспроможність страхового ринку України в умовах активізації глобалізаційних процесів: колективна монографія / за матеріалами праць наукової групи і науковою редакцією д-ра екон. наук, проф. Л. В. Шірінян. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 404 с.
12. Yiming Ch., Shangmei Zh., Haijun Y., Jiang H., Fei H., Jiang W. An Analysis of the Factors that Influence the Adoption and Design of Deposit Insurance System. *Management Review*. 2019. Vol. 31(11). P. 44–59.
13. Yiming Ch., Shangmei Zh., Haijun Y., Jiang H., Fei H. Determinants of Deposit Insurance Coverage. *Prague Economic Papers, Prague University of Economics and Business*. 2018. Vol. 2018(5). P. 588–605. DOI: 10.18267/j.pap.676.
14. Волосович С. Страхування ризиків факторингу. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2012. № 4. С. 24–34.
15. Михальчишина Л. Г. Страхування відповідальності учасників ринку цінних паперів. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 4. С. 24–32.
16. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-ІІІ. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення: 07.08.2023).

17. Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/138/ЄС від 25 листопада 2009 року про започаткування та ведення діяльності у сфері страхування та перестраховування. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_039-09?find=1&text=%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81#n2702 (дата звернення: 07.08.2023).

References:

1. On insurance: Law of Ukraine on November 18, 2021 № 1909-IX. Available at <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (Accessed August 06, 2023).
2. On financial services and financial companies: Law of Ukraine on December 14, 2021 № 1953-IX. Available at <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (Accessed August 06, 2023).
3. Performance indicators of insurance companies. Available at <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (Accessed August 03, 2023).
4. Bondarenko, E. K. (2016). The essence of financial risk insurance and its features in Ukraine. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Ser. : Economic sciences*, 2016, vol. 18(1), pp. 150–153. (in Ukrainian).
5. Panchenko, O. (2019). Conceptual-categorical foundations of financial risk insurance. *Problems and prospects of the economy and management*, 2019, no. 2(18), pp. 236–244 DOI: 10.25140/2411-5215-2019-2(18)-236-244. (in Ukrainian).
6. Pavlenko, O. P. (2016). Insurance risk financial institutions as the dominant elements of the market financial services. *Young scientist*, 2016, vol. 3, pp. 143–149. (in Ukrainian).
7. Gromova A. E., Yakovenko K. A. (2018). Features of insurance of financial risks in Ukraine. *Young scientist*, 2018, vol. 5 (57), pp. 285–288. (in Ukrainian).
8. Bonfim, D., Santos, J. A. C. (2023). The importance of deposit insurance credibility. *Journal of Banking & Finance*, 2023, vol. 154, pp. 1–14 <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2023.106916>.
9. Pavlenko, O. P., Dubrova, N. P. (2014). Insurance of bank risks as making the financial providing in the conditions of integration. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, 2014, vol. 9(5), pp. 186–190 (in Ukrainian).
10. Kravchenko T., Kolesnikova O., Tigranyan V. (2020). Directions of development of insurance of bank risks are in Ukraine. *Problems of the systemic approach in economics*, 2020, vol. 3 (2), pp. 73–78. <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-3-31>. (in Ukrainian).
11. Shirinyan, L. V. et al. (2020). Competitiveness of the insurance market of Ukraine under the conditions of intensification of globalization processes: a collective monograph. Kyiv: Lira-K Publishing House, 2020. 404 p. (in Ukrainian).
12. Yiming, Ch., Shangmei, Zh., Haijun, Y., Jiang, H., Fei, H., Jiang, W. (2019). An Analysis of the Factors that Influence the Adoption and Design of Deposit Insurance System. *Management Review*, 2019, vol. 31(11), pp. 44–59.
13. Yiming, Ch., Shangmei, Zh., Haijun, Y., Jiang, H., Fei, H. (2018). Determinants of Deposit Insurance Coverage. *Prague Economic Papers, Prague University of Economics and Business*, 2018, vol. 2018(5), pp. 588–605. DOI: 10.18267/j.pep.676
14. Volosovych, S. (2012). Insurance of factoring risks. *Bulletin of the Kyiv National University of Trade and Economics*, 2012, no. 4, pp. 24–34 (in Ukrainian).

15. Mykhalchyshyn, L. G. (2016) Liability insurance of securities market participants. *Economics. Finances. Management: topical issues of science and practice*, 2016, no. 4, pp. 24–32 (in Ukrainian).

16. On financial services and state regulation of financial services markets: Law of Ukraine on July 12, 2001 № 2664-III. Available at <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (Accessed August 07, 2023).

17. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II). Available at https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_039-09?find=1&text=%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81#n2702 (Accessed August 07, 2023).

Annotation

Drahan O. O., Tkachenko K. V., Artimonova I. V.

Insurance of risks on the financial (banking) services market of Ukraine

Introduction. The financial services market of Ukraine is undergoing multiple transformational changes, which determines the need to change approaches to risk insurance. Ukraine faces challenges not only of the post-war restoration of the housing stock and property of business entities, infrastructure and economic activity, but also the restoration of activity on the financial services market in the context of the entry into force of the updated requirements of the current legislation.

The purpose of the article is the research of risk insurance in the market of financial services based on the analysis of retrospective trends in the spread of risk insurance in the market of financial services and the justification of prospects in accordance with the innovations of the current legislation.

Research methodology. General scientific methods of research are used: dialectical, analysis and synthesis, as well as statistical methods for analyzing the dynamics of indicators of the insurance market of Ukraine. Special attention is paid to the development of current and prospective legislation, since significant changes in the provision of financial services, including risk insurance for such services, are foreseen from January 2024.

The results. In the financial services market of Ukraine, the following types of insurance are used in the long-term dynamics: credit insurance (including the borrower's liability for loan default), investment insurance, financial risk insurance, insurance of issued guarantees (sureties) and accepted guarantees. An analysis of statistical data on risk insurance indicators on the financial services market in 2012–2022 was carried out. Provisions of legislative acts that will enter into force in 2024 were summarized (Law of Ukraine "On Insurance" dated 11/18/2021 No. 1909-IX, Law of Ukraine "On Financial Services and Financial Companies" dated 14.12.2021 No. 1953-IX) and developed a matrix of relationships between types of financial services (provision of funds and bank metals on credit, attraction of funds and bank metals subject to return, financial leasing, factoring, provision of guarantees, trading in currency values, financial payment services, financial services provided within the scope of professional activity on the capital markets) and insurance classes (class 14 – credit insurance, class 15 – surety insurance (guarantees), class 16 – insurance of other financial risks (except those defined by classes 14, 15)).

Conclusions. *It was concluded that the potential of risk insurance in the market of financial (banking) services is underutilized and its decrease in the medium-term dynamics, as the number of insurance premiums, concluded insurance contracts and other indicators are decreasing. It is proposed to adapt the insurance products of insurance companies of Ukraine in accordance with the Law of Ukraine "On Insurance" dated 18.11.2021 No. 1909-IX, the Law of Ukraine "On Financial Services and Financial Companies" dated 14.12.2021 No. 1953-IX. This will contribute to achieving a synergistic effect for the financial services market. Because financial institutions (commercial banks, credit unions, pawnshops, leasing companies, factoring companies, companies providing services in the securities market), insurance companies, consumers of financial services, the state will receive additional financial and non-financial advantages.*

Key words: *insurance, financial risks, financial services, financial services market.*

УДК: 336.2 (477)

DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-49-56

РОЗВИТОК ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Л. В. БАРАБАШ, кандидат економічних наук

С. А. ЩЕРБАНЬ, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

Р. В. КУЛІЧЕНКО, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

Оподаткування доходів фізичних осіб протягом усього періоду незалежності України залишається одним з основних джерел доходів бюджетів різних рівнів. Відповідно, воно зазнало значних змін у процесі розбудови податкової системи держави. І саме тому доцільно прослідкувати цей генезис у порівнянні.

Ключові слова: *прибутковий податок, податок на доходи фізичних осіб, податкова система України, етапи розвитку податкової системи України, еволюція оподаткування доходів фізичних осіб.*

Постановка проблеми. Податок на доходи фізичних осіб – одна з базових складових податкових систем сучасного світу – фактично є одним з перших елементів оподаткування. Еволюційний розвиток розуміння сутності та підходів до трактування даного сегменту оподаткування сформував основу сучасного виміру податку на доходи фізичних осіб, а також до варіативності підходів його реалізації.

Перші кроки до розуміння сутності оподаткування доходів фізичних осіб були зроблені А. Смітом, який наголошував, що в основі об'єкта оподаткування має бути виключно дохід, а не соціальний статус платника чи його професійна